

הדלקת נרות	מוצ"ש	ר"ת
19:24	20:26	20:57
19:06	20:23	21:00
19:14	20:27	20:58
19:21	20:23	20:55

בית נאמן

שיעורו השבועי של מרן ראש הישיבה רבנו מאיר מאזוז שליט"א

בבית הכנסת "אהבת התורה" - איש מצליח רחוב הרב עוזיאל 43 ב"ב. בשעה 22:00

נושאי השיעור:

- א. מעלת וסדר תיקון ליל שבועות ודינים השייכים ללילה הזה. ב. ספר "מגיד מישרים" של מרן.
- ג. עמידה בקריאת עשרת הדברות. ד. מלחמת ששת הימים.

ניתן לשמוע
בשידור ישיר את
שיעורו של מרן שליט"א
בערוץ קול ברמה.
או בקול נאמן:
079-9-367-367

מוצאי שבת
פרשת "בחקתי"
כ"א אייר
התשע"ו

הנכתב על אחריות העורכים בלבד

מקור המנהג להישאר ערים בליל שבועות

א. שבוע טוב ומבורך, אנחנו מתקרבם בעוד שבועיים בעז"ה לחג מתן תורה. ויש דבר מיוחד בליל מתן תורה - ליל חג השבועות, שנוהגים להיות ערים כל הלילה.¹ והמנהג הזה אין לו מקור לא בגמרא לא במדרש ולא בראשונים, אלא רק בזוהר בלבד, בזוהר (פרשת אמור דף צ"ח ע"א) כתוב "חסיד קדמאי"² - חסידים הראשונים היו נוהגים להיות ערים בלילה הזה, אבל בימי הראשונים לא היה ידוע הדבר הזה להישאר ערים כל הלילה, וזה לא נמצא אפילו בספרי המנהגים, כמו למשל אבודרהם ואחרים, שלא הזכירו את זה.

"והיו נכונים" - שלא יישנו בלילה

ב. רק האבן עזרא בפרשת יתרו (שמות י"ט א') כתב מלה אחת על זה, בפסוק: "והיו נכונים ליום השלישי", אמר "אולי לא יישן אדם בהם בלילה", ומה הוקשה לו? הרי הראשונים לא כותבים אתם, אם הם כותבים משהו יש להם איזו קושיא בפסוק, מה הקושיא כאן? כתוב: "ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם", והיו נכונים ליום השלישי, כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני" (שם), למה אמר "וקדשתם היום ומחר", והיו נכונים? מה יש להם להתכונן? שיגיד להם שביום השלישי ירד ה', ואם הכוונה שלא יגשו לא אשה, הרי אח"כ כתוב מפורש: "ויאמר אל העם היום נכונים לשלש ימים אל תגשו לא אשה" (שם ט"ז)? אז אבן עזרא אומר שהכוונה היא לישנו כל הלילה, כמו כהן גדול בליל כיפור שנשאר ער כל הלילה.

האם בני ישראל ישנו בליל מתן תורה?

ג. אבל בני ישראל ישנו או לא? אבן עזרא לא אומר, אבל המדרש (שה"ש רבה פרשה א' אות נ"ו) אומר שבלייל מתן תורה בני ישראל היו ישנים, והקב"ה העיר אותם בבוקר ב"קולות וברקים וענן כבד וקול שופר חזק מאד" (שמות ט"ז ט"ז), ולמה כל הרעש הזה? כדי להעיר אותם שיקומו. ויש מסבירים שבני ישראל ישנו בשביל

שיוכלו להתרכז מחר בבוקר, וישמעו כל אות וכל מלה וכל הברה, לכן הם אמרו אם לא נישן עכשיו בלילה, בבוקר יהיה 'ראשנו עלינו ככרמל' ולא נשמע כל מלה מפי ה'!³ ולפי זה אין סתירה בין האבן עזרא ובין המדרש, כי אבן עזרא אומר את המצוה "והיו נכונים" שהכוונה שלא יישנו, והמדרש אומר שלמעשה הם ישנו. ואולי חלק מהם ישנו וחלק לא ישנו.

טעם המנהג שלא לישון בלילה

ד. אז אומר המגן אברהם (רס" תצ"ד) שבשביל לתקן את הדבר הזה, תיקנו בדורות האחרונים שלא לישון בליל שבועות. והראשונים שידוע לנו שעשו תיקון ליל שבועות, זה מרן וחבריו, ככה מוזב בספר "מגיד מישרים", המגיד הוא מלאך שנברא מלימוד המשנה של מרן, ולכן היום כולם גם האשכנזים וגם הספרדים, עושים את המנהג הזה שלומדים בליל שבועות.

האם ספר מגיד מישרים של מרן?

ה. הספר הזה נדפס שבעים ואחת שנה אחרי פטירת מרן (מרן נפטר בשנת של"ה, והספר הזה נדפס בלובלין בשנת ת"ו), וכל שאר ספרי מרן נדפסו בוויניציה בחייו, כמו כסף משנה ובית יוסף (ובית יוסף ושולחן ערוך נדפסו אפילו פעמיים שלש בחייו), אבל מגיד מישרים נשאר בכתב יד. וכשהוא הופיע קמו אנשים ואמרו: מי אמר שזה של מרן? והרי לא ידענו שמרן מקובל, כי בכל הספרים שלו וראים שכולו פשט, הלכה רמב"ם הרי"ף הרי"ש וכו', ופתאום הוא נעשה מקובל? אמנם לפעמים מרן מזכיר את הזוהר, אבל הוא מזכיר דברים פשוטים של הזוהר, כמו למשל שנטילת ידים שחרית צריכה כלי (בית יוסף ס"ד), וזה ע"פ הזוהר (פרשת וישב דף קפ"ד ע"ב), או שאין מניחים תפלין בחול המועד (בית יוסף סימן ל"א), וזה ע"פ הזוהר (זוהר חדש שה"ש דף ח' ע"א), ועוד כל מיני דברים, אבל דברי קבלה מרן לא כתב אלא הכל סתום וחתום, ופעם אחת כתב בשלחן ערוך (אורח חיים סימן כ"ד ס"ה) "רמז להויות", וטורי זהב אומר שם (ס"ב) שהויות זה ספירות, אבל זה מראה לנו שמרן מקובל? לכן היו שהכחישו ואמרו מי אמר שהספר הוא של מרן?

3. ויש לזה רמז בתורה, כתוב: "ויחן שם ישראל נגד ההר" (שמות י"ט ב'), המלים "שם ישראל נגד ההר" זה ר"ת "שינה", דהיינו כשהם חנו שם, הלכו לישון, מרוב העייפות מהנסיעות ורפידים ועמלוק, אז כשהגיעו להר סיני היו יכולים לישון, כולם כאיש אחד בלבד אחד. 4. ומרן היה יכול להגיד ששה סדרי משנה בעל פה, איך אנחנו יודעים? כי בספרו מגיד מישרים (פרשת וישב) הוא אומר: "ליל שבת, קמתי בחצות הלילה בשעה שתיים, והמגיד לא בא לדבר איתי, אז התחלתי לגרוס משניות סדר מועד, גרסתי וגרסתי הכל בעל פה, והיה חושך כי הנרות כבו, וכשהתחלתי סדר נשים פתאום "קול דודי דופק", והמגיד אמר לי: "היה ראוי היה לעזוב אותך כי שתיים הרבה מיים". מה הכוונה שתיים הרבה מיים? מה הוא רוצה ממנו? אלא כתוב בפרקי אבות (פ"ו מ"ה) "ומים במשורה תשתה", אז איך הוא שתה הרבה מיים? ככה היה מרן, משהו מיוחד. אז ראינו שמרן ידע את המשניות בעל פה. ובספר הזה "מגיד מישרים" יש כל מיני סודות ודברים מאד יפים. ולפעמים יש שם טעמים כ"כ יפים, כמו למשל למה בכיפור יש עונש כרת ואין מיתת בית דין כמו בשבת? אז הוא אומר שם (פרשת וישב) שכיפור זה נעשה לכפר, וא"כ אדם שלא רוצה כפרה זה העונש שלו, "ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו" (תהלים קט"ז), אז למה נוסף לו עוד עונש?! באמריקה למשל, הנהגים לא צריכים לחגור חגורה, כי החגורה נעשתה לטובתם, ומי שלא רוצה לחגור ורוצה למות אז שימות (יש להם שלוש מאות מיליון בני אדם, אם אי יחסר להם אחד לא איכפת להם). ולהבדיל גם כאן הוא אומר ככה, לכן בשבת יש מיתת בית דין, כמו שכתוב: "מחלליה מות יומת" (שמות ל"א ז'), אבל בכיפור יש ברק כרת. ויש שם טעמים מאד יפים גם ע"פ הקבלה וגם ע"פ הפשט.

1. והיום גם החילונים למדו לעשות את זה, אבל בשיטה שלהם, הם עושים תזמורת וטטויות והם מביאים הוכחות ממגלת רות שאין צריך לשמור מצוות, אבל זו טפשות, כי כתוב: "עמך עמי ואלהיך אלהי", "באשר תמותי אמות ושם אקבר, כה יעשה ה' לי וכה יוסף, כי המות יפריד ביני וביןך" (רות א' ט"ז-י"ז), וכי יש דבר יותר מזה? הרי רות חזרה בתשובה בכל, "ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך" (שם ב' י"א), אבל הם מדברים דברי הבל וריק, ואנחנו אדרבה נתחזק ונראה מה זה גירות אמיתית, כי רות שהיתה גיורת אמיתית זנתה יכול להיות שאלו חברים אחרים, שאחרי שרבי שמעון יצא מהמערה היו לומדים ומצוות נוהגים להיות ערים וללמוד בליל שבועות. 2. מי אלו החסידים האלה? יכול להיות שהיתה חבורה מיוחדת שהיו עם רבי שמעון בר יוחאי, כמו שאמרו בגמרא בשבת (י"א ע"א): "רבי שמעון וחבריו היתה תורתם אומנותם ולא היו מתפללים", למה אמרו רבי שמעון וחבריו? זה מה חבריו? אם זה רבי מאיר ורבי יהודה, שיאמר רבי מאיר וחבריו או רבי יהודה וחבריו, למה דוקא "רבי שמעון וחבריו"? אלא יכול להיות שאלו חברים אחרים, שמעון יצא מהמערה היו לומדים תורת הסוד. ורבנו חננאל (בסוכה מ"ה ע"ב) כתב שרבי שמעון היה במערה י"ג שנה ונראה לו בדרך מראות אלהים גודל כבודו, והגיע לדרגות גבוהות מאד. ורואים את זה מכמה מקורות בגמרא, כמו שאמר רבי שמעון (בסוכה שם) "ראיתי בני עליה והם מועטים, אם שניים הם אני ובני הם", ובמדרש (בראשית רבה פרשה ל"ה אות ב') כתוב גם "אם אחד הוא אני הוא", כלומר רבי שמעון אומר שהוא יחיד בעולם והוא מבני עליה, אז כנראה היה להם משהו מיוחד, שאחרי שנחבא במערה הגיעו למשגת מיוחדת. ולכן מה שכתוב בזוהר "חסיד קדמאי" זה מהחבורה של רבי שמעון.

הוכחה שהוא של מרן

ו. אבל בא חכם בעל ספר "אמונת חכמים", הרב "אביעד שר שלום באזילה"⁵⁰ (שהיה גם פילוסוף וגם מקובל וגם למדן וחכם גדול), ובזמנו היו חכמים שהיו מפקפקים ואומרים כל מיני דברים נגד הקבלה, אז הוא כתב שם בסוף הספר (פרק כ"ז) הוכחה יפה מאד שספר מגיד מיישרים חיבר אותו מרן, שהרי היה למרן תלמיד מקובל גדול, רבי משה קורדוביור-הרמ"ק, והוא כתב ספר ענק "פרדס רימונים"⁵¹, ושם (דף כ"ה ע"ב) הוא מביא: "קבלת מורי ורבי מהרר"ק (מורנו הרב רבי יוסף קארו) נר"ו"⁵², אז אומר בעל אמונת חכמים, שהדברים שם הם בד בבד עם מה שכתוב בספר "מגיד מיישרים" (פרשת ויקהל) מלה במלה, וזה דברים של קבלה בסגנון של קבלה, וא"כ מגיד מיישרים שנדפס שבעים שנה אחרי כן, הוא אמת. ויש עוד כמה דברים שפשוט שמרן כתב אותם. וההוכחה הזאת כיוון לה רבי דוד לוריא, יש לו ספר "קדמות הזוהר"⁵³, ושם הוא כותב את ההוכחה הזאת, בלי שראה ספר אמונת חכמים.

הוכחה נוספת מלימוד ליל שבועות של מרן

ז. אבל יש עוד הוכחה אחרת, מדברי השל"ה הקדוש - שני לוחות הברית, שהוא חי לפני שנדפס ספר מגיד מיישרים (מגיד מיישרים נדפס בשנת ת"ו, והשל"ה חי בשנת ש"צ בערך), והוא מביא בספרו (תחילת מסכת שבועות) שמרן וחבריו היו לומדים בליל חג השבועות, ופתאום המשנה מדברת בפיו של מרן ואומרת לו: הייתי כל הזמן מושלכת כעפרא דארעא, והייתי סובלת ואף אחד לא מוסתכל עלי, ובה"ה על ידי הלימוד שלכם אני קמת מעפרא (כמלים כאלה היא אמרה לו), ובלילת היראשון היו רק שבעה אנשים שמתים של מרן, וכשהם שמעו את הדברים האלה למחרת סיפרו לחבריהם, ואמרו להם: אתמול היתה לנו חוויה אין כמוה. הפה של הרב מדבר חצי שעה, והוא כאילו לא נמצא כאן בעולם הזה, כי הפה לא מדבר, וזה כמו עליית נשמה. אז בלילה השני היה להם מנין, ואח"כ השכינה בירכה אותם עוד פעם. והדברים האלה הם בד בבד כמו מה שכתוב בספר מגיד מיישרים, וא"כ הספר הזה הוא בסדר גמור ואין בו ספק. ויש אנשים שמחפשים עלילות ואומרים שהוא מזויף, מה מזויף? איזה מזויף? הרי הספר על שם מרן כולו, והנה ההוכחות.⁵⁴

5. הוא היה באיטליה בשנת ת"צ בערך. והספר שלו נדפס במנטובה באותה שנה, זה ספר נדיר וישן ונדפס רק פעם אחת, וכולו כתוב ברצף, זורם וזורם ואין בו פסקאות, ויש בו שלושים פרקים. וזה ספר מאד יפה אבל אנשים לא קוראים בו, ואני מצאתי אותו פעם בג'רבא בשנת תש"ה בבית הנכנסת, שאף אחד לא מבין בו, אז שאלתי אם אני יכול לקחת אותו בהשאלה, אמרו לי תחכה עד שישבו "שבעה טובי העיר" - שבעה טובי בית הנכנסת, להחליט אם מותר לך לקחת את זה, לבסוף הביאו לי את הספר הזה, והעקתי ממנו כמה דברים יפים. אבל אחרי שנים ראיתי שהוצאת "מקור" צילמו והדפיסו אותו מחדש (בשנת תשל"ו), אז קפצתי עליו, ואח"כ כתבתי עליו מאמר ב"אור תורה" לפני כמה שנים (תשרי תשל"ח עמ' ר"ט), ואנשים חטפו את הספר. ואחרי חודשיים שלושה בא משהו, שאל אותם: יש עוד ספר אמונת חכמים? אמרו לו: רב אחד מבני ברק כתב על הספר, והוא נחטף, לא נשאר לנו אפילו עותק אחד.

6. ועוד בחיי מרן הוא שלח העתק ממנו להרמ"ע מפאנו שהיה באיטליה, ושלח לעוד כמה רבנים. ובדקתי מתי חתם הזה נדפס, הוא נדפס כמה שנים אחרי פטירת הרמ"ק, בדפוס ויניציה שנת שמ"ו. ועוד לפני כן הוא נדפס אבל לא ידוע באיזו שנה. לפעמים אתה לוקח ספרים וכתוב בהם: חש"ו או חמו"ז, מה זה חשד וחמו"ד? חש"ד זה ר"ת "חסר שנת דפוס", וחמו"ד זה ר"ת "חסר מקום ושנת דפוס", כי לא כתבו אפילו איפה נדפס, זה הכוונה "חמו"ד ר"חשד", לך תדע מה זה החשד הזה.

7. כי הוא היה בחייו של מרן, והוא נפטר בחייו רבו בשנת ש"ל כשהוא בן ארבעים ושמונה (ומרן נפטר בשנת של"ה).

8. ופעם ראיתי ספר של רב אחד מאמריקה, ר' יקותיאל יהודה גרינוולד (שנקרא: "סדר הרב ר' יוסף קארו חמנו") והוא אומר שם (פרק שמיני) שמרן לא היה מקובל, והוא לא ראה את ההוכחות האלה, רק הוא אומר שם שמרן לא מקובל. אבל אם מרן לא היה מקובל אז איך הוא העמיד אחד כמו הרמ"ק שהיה מקובל? אלא הם היו מקובלים ולומדים קבלה ואמנם מרן היה לומד בצעקה אה"נ, אבל הוא כתב את דבריו בספרו מגיד מיישרים בכתב יד, ונדפס אחרי שבעים שנה.

ר' יקותיאל יהודה גרינוולד הזה, יש לו עוד ספר שאני חיפשתי לקנות אותו, וראיתי עליו בירחון תורני בג'רבא לפני ששים שנה (ירחון השושנה, ג'רבא תשס"ו), הספר נקרא: "הראו מסדרי הבבלי את הירושלמי". והוא היה אצל חכם אחד בתל אביב (ר' אבישי אלבוים), והביאו לי אותו בהשאלה לשבועיים שלושה, אז אמרתי לו: אני מוכן לשלם, כמה זה עולה? יש לך שניים, אמר לי: תתן לי תמורת זה את כל הספרים שלך, אמרתי לו: נו באמת, ניתן לך עשרה ספרים בבבלי חוברת קטנה כזאת? לא צריך. אבל קראתי אותו ואני זוכר פחות או יותר. והוא אומר שם על מה שידוע שתלמוד בבלי חובר אחרי הירושלמי, וככה הרי"ף כותב בסוף מסכת עירובין (דף ל"ה ע"ב מדפי הרי"ף), שמותר לאדם בליל שבת לדפוק על הדלת, ולא תאמר שיש בזה משמיע קול, כי מה שאסור להשמיע קול זה דוקא קול של שיר, אבל לדפוק על הדלת אין בעיה, וככה הגמרא שלנו הבבלי אומרת (בעירובין דף ק"ד ע"א), ולעומת זה בירושלמי (ביצה פ"ב ה"ב) כתוב אחרת, שאסור לאדם לדפוק בליל שבת, ושם מובא סיפור על אחד האמוראים מחכמי ארץ ישראל (רבי אילעא), שבא בליל שבת לבית שלו ומצא שהדלת סגורה, והוא לא יכול לדפוק, ובני הבית הלכו לישון ולא שאלו איפה בעל הבית, אז הוא מסכן נשאר בחוץ כל הלילה, אז הרי"ף (שם) אומר שאין

והשל"ה מביא את כל הסיפור הזה, ודברי מרן במגיד מיישרים זה אותו סגנון כמו שמביא השל"ה.

האם מרן נשרף על קידוש ה'?

ח. אבל ישנה שאלה: בספר מגיד מיישרים (פרשת וזאת הברכה) המלאך המגיד⁵⁵ אומר למרן: "אזכה אותך להישרף על קדושת שמי, כמו שנשרף שלמה בחירי", מי זה "שלמה בחירי"? רבי שלמה מולכו, שבאותו זמן (חמשים שנה אחרי גירוש ספרד) הוא היה יהודי בין האנוסים ולא ידע שהוא אנוס, והוא היה סופר של המלך והיה מוכשר מאד, ופתאום הגיע איזה יהודי ואמר שהוא מעשרת השבטים ושמו "דוד הראובני", והוא השפיע על האנוס הזה, עד שהוא מל את עצמו בסתר ולמד תורה בסתר, ואפילו כתב ספרי קבלה. וכשתפסו אותו אמר להם: אני חזרתי בי והדת של הנוצרים היא טעות ושיבוש, אז אמרו לו: אם תחזור בך אנחנו ניתן לך מעלה גדולה מאד ונסלח לך על כל מה שעשית, אמר להם: אני מתחרט על עשרים וארבע שנים שהייתי תועה בדרך עקלתון והאמנתי בנצרות, ועכשיו אם אתם רוצים לשרוף תשרפו, נפשי תחזור לבית אביה כנעוריה, לחזות בנועם ה'. ומרן שהיה באותה תקופה, כנראה נכספה נפשו להגיע לדרגה הזאת, ולכן המגיד הבטיח לו "אזכה אותך להישרף על קדושת שמי". אבל קשה שהרי מרן לא נשרף אלא הוא נפטר על מטתו.⁵⁶

"מי שמאמין זו לא שאלה"

ט. אז שאלו את השאלה הזו לחפץ חיים: איך כתוב במגיד מיישרים (לא פעם ולא פעמיים) "אזכה אותך לאיתוקד על קדושת שמי"? אמר להם: "מי שמאמין זו לא שאלה, ומי שלא מאמין שום תירוץ לא יועיל לו". ופעם הדפיסו מחדש את המגיד מיישרים (מהדורת הרב בר לב תש"ן), והרב דבליצקי שליט"א כתב שם: אני לא מבין את התשובה של החפץ חיים, מה הוא אומר? למה מי שמאמין זו לא שאלה? הרי זו שאלה. אז אני כתבתי פירוש, אמרתי: אדרבה מאכן הוכחה שספר מגיד מיישרים הוא ספר אמיתי, כי אם הוא היה מזויף ח"ו ונדפס אחרי פטירת מרן, אז המחבר היה צריך לכתוב ככה: "אזכה אותך לחיות שמונים ושבע שנים, ולהיפטר יומיים לפני פסח, ותהיה כמו קרבן פסח", וכמו שהיה באמת, ולמה כתב דברים שלא התקיימו? "אזכה אותך לאיתוקד", הרי הוא לא איתוקד אלא נשאר בחיים עד יומו האחרון, ולכן מי שלא מאמין בספר הזה למרות הוכחה זו, לא קיים עבורו תירוץ. אבל מי שמאמין זו לא שאלה, כי מזה אדרבה מוכרח שהספר אמיתי, והכוונה של המגיד שהוא היה ראוי לזה והוא קיבל עליו את זה במחשבה, ולכן זה נחשב לו כאילו הוא נשרף. והוא אמר לי: חזק וברוך, הפירוש הזה יפה מאד. (עי' א"ת סיון תשס"ט ס' ק"א מכתב י', ותמוז תשס"ט ס' ק"ה אג"ת).

אין ראוי לעשות תיקון כרת בליל שבת

י. ויש דבר מיוחד, שליל שבועות אף פעם לא יחול בליל שבת, לא ליל שבועות ולא ליל הושענא רבא, שבשניהם אנחנו נשארים ערים. ורבי יוסף חיים ע"ה בשו"ת תורה לשמה (סימן תמ"ט), שואל האם כדאי לעשות תיקון כרת בליל שבת או לא? והוא אומר שלא כדאי, כי בשביל עונג שבת צריך לישון בשבת, ואם אתה מענה את עצמך בלילה אתה לא תישן, נניח שתישן ביום, אבל אתה הופך יום ללילה לילה ליום, בשבת אסור, צריך לנוח⁵⁷, ויש סיעתא לדבריו מהדבר הזה. כתוב בירושלמי (היגהה פ"ב ה"ג) שדוד המלך נפטר בחג השבועות, וגם בליל הושענא רבא האושפיזא זה דוד המלך⁵⁸, וכתוב (זוהר פרשת ויגש דף ר"ז ע"א) שדוד המלך

הלכה כמו הירושלמי, כי התלמוד שלנו הוא העיקר כי הוא בתרא, וחכמי בבל ידעו את מה שכתוב בירושלמי ודחו אותו. אז המחבר הזה (ר' יקותיאל יהודה גרינוולד) רוצה להרוס הכל, הוא מצא תוספות ביבמות (כ"א ע"א, ב"ד ה"ו מותו), שמשמע מהם שהירושלמי נחתם אחרי הבבלי. אבל זה לא נכון, כי הירושלמי מרוב הצרות שהיו מהגזירות של קיסרי רומי, הוא לא נערך כמו שצריך ונחתם קודם האמוראים האחרונים של הבבלי, לכן זהו מה שמקובל היום, שהבבלי חובר אחרי הירושלמי, ואי אפשר להפוך הקערה על פיה. וגם את דברי הרי"ף (בעירובין שם) הוא דוחק ומוציא אותם מפשוטם. והוא לא כ"כ בר סמכא.

9. איך הרב חיד"א (שם הגדולים ערך מהרר"ק) קורא לו? "המלאך הדובר בו" (ע"פ זכריה א' ט' ועוד).

10. ביום י"ג בניסן בן שמונים ושבע שנים. אחרי שכמעט כתב את כל הספרים שלו, רק שלח את החלק האחרון של "כסף משנה" לויניציה כדי להדפיס אותו, ועד שהדפיסו אותו הוא כבר עלה למרום. ואמרו לו בשמים: אל תדאג, אח"כ תראה אותו עם כל המפרשים של פרנקל ועם כל ההערות, אתה תקבל אותו למעלה. אבל הוא גמר את כל הספרים שלו.

11. ויש נוהגים ביישיבות מסויימות של חכמי ליטא לעשות תיקון כרת בשבת, אבל לפי רבי יוסף חיים לא כדאי לעשות את הדבר הזה.

12. אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף יודו. והליטאים עושים אחרת: אברהם יצחק יעקב יוסף משה אהרן יודו, אבל כולם מודים שהלילה השביעי - ליל הושענא רבא זה של דוד המלך.

לא טעם טעמא דמותא, כי הוא היה ישן פחות מחצי שעה כשינת הסוס, וא"כ לכן בליל שבועות שזה ההילולא של דוד המלך, ובליל הושענא רבא שהאושפיזא זה דוד המלך, נשארים ערים. ולכן הם לא יחולו בשבת, כדי שאדם לא יתענה בשבת.

מה מכפר על איסור כרת?

יא. ויש בזה עוד תועלת, שאחרי גירוש ספרד היו הרבה אנוסים, שברחו משם ובאו להתוודות לפני חכמי ישראל בצפת, ואמרו להם: אכלנו חלב, דם, חמץ, חיללנו כיפור ושבת, ועשינו הכל, אמנם היינו אנוסים, אבל לא היה לנו אונס באותו רגע שאמרו לנו תחללו שבת או נהרוג אתכם, אלא כדי שלא יחשדו בנו ויקחו אותנו לאינקויזיציה לחקירות, אז לכן עשינו יותר מדי (איך אומרים: "אפיפיר יותר מהאפיפיר"¹³), ומה נעשה עכשיו? הרי יש לנו הרבה כריתות ועונות ואנחנו רוצים לחזור בתשובה, ומה התיקון שלנו?

אז בא הגאון רבי יעקב בירב רבו של מרן (בש"ת מהרלב"ח קונטרס הסמיכה סי' קמ"ז אות ב') ואמר יש לנו עצה: הרי כל אלה הם חייבי כריתות, והיום אין לנו עונש יותר חמור מכרת, כי אין לנו מיתות בית דין, שהרי אי אפשר לדון מיתה בלי סנהדרין ועדים והתראה, ואין היום דבר כזה, אז העונש הכי חמור זה כרת, וזה דוקא אם עושין במזיד. אבל על הכרת הזה יש לנו תיקון, שהרי אמרו בגמרא במכות (כ"ג ע"א) "כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מהכרת שלהם", וא"כ נעשה להם מלקות ויפטרו מהכרת. אבל מי יכול לתת מלקות? רק סנהדרין, והרי אין לנו סנהדרין? אבל יש תרופה לזה, לפי דברי הרמב"ם (איך אומרים האשכנזים? "הרמב"ם הציל את המצב"), מה כתב הרמב"ם? בהלכות סנהדרין (פ"ד ה"א) אומר שאם יתאספו כל חכמי ישראל, ויקחו את הגדול שבהם ויאמרו לו אתה תהיה ראש הסנהדרין, זה בסדר והוא יוכל לסמוך¹⁴, אז מה עשו? החליטו שרבי יעקב בירב שהיה גדול החכמים באותו זמן, שהוא יהיה ראש הסנהדרין, וכולם הסמיכו אותו. וזה היה בצפת, אבל הרמב"ם אמר שצריך הסכמת "כל חכמי ישראל", אז היה עוד חכם בירושלים רבי לוי בן חביב, והיה מרחק ביניהם, אז אמרו ושלח לו מכתב, ונאמר לו שכבר מינינו את רבי יעקב בירב לראש הסנהדרין, וכבודו יהיה הסגן, ואז נוכל לפתור את הבעיה של האנוסים האלה שעברו על כריתות, והם יבואו לפני הסנהדרין שינתנו להם מלקות, ונסלח להם ויכופר להם. אבל רבי לוי בן חביב לא הסכים, הוא אמר שזה לא יתכן ונתן כמה טעמים (קונטרס הסמיכה שם סי' קמ"ז אות ג')¹⁵.

תיקון שבועות נחשב לתיקון כרת

יב. כשהופיע הרב האר"י, אמרו לו: מה נעשה עכשיו? יש לנו משהו שיש לו ספק כרת, מה התיקון שלו? אמר להם (שער רוח הקודש דף י"א ע"א) "ע"פ רוח הקודש, שמי שיושב לילה שלם ולומד, לא נותן שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו, "אל תתן שינה לעיניך ותנומה לעפעפיך" (משלי ד' ד'), אז נפטר מעונש כרת. ולכן בתיקון הזה של ליל שבועות וליל הושענא רבא, זה גם תיקון כרת, וזה מכפר לאדם אם נכשל בחמץ בפסח או בנדה (שהיה נדמה לו שאשתו טהורה והיא לא היתה טהורה, ויש כל מיני דברים כאלה), אז אם הוא מכין זה יהיה לו תיקון כרת.

לא לאכול בתיקון ליל שבועות

יג. והרב חיד"א כותב בספריו הקטנים "עבודת הקודש"¹⁶ (יוסף בסדר סימן ב'), "סדר לחברה שרוצים לעשות תיקון כרת", והוא אומר שם שמואז שמתחילים את הלימוד לא יאכלו כלום, אלא רק ישתו קפה ותה בלבד. אז אבא ע"ה היה אומר (ומסתמא

ככה קיבל מרבנותיו), שבביל שבועות כשמתחילים את הלימוד לא אוכלים שום דבר. והיום כולם רגילים להביא להם עוגיות ושתייה וכו', שבביל שיבואו אנשים, אבל אבא היה אומר להביא רק קפה ותה בלבד. ויש כאלה שאומרים שבבית אין להם מה לאכול, וכאן בבית הכנסת יש כמה מעדנים טעימים, לא חבל עליהם? אז אה"נ לפני הלימוד יאכל קצת (ולא יאכל הרבה כי אח"כ הוא ירדם ולא כדאי, לכן יאכל מכל דבר קצת), אבל בלימוד יש קפה ותה, וזה הכל.

לישון בשבת-ערב שבועות

יד. וכדי לישון בערב שבועות, שבביל שבבילה יוכל להיות עירני. אבל כיון שהשנה ערב שבועות חל בשבת, לכן לא יאמר בשבת: "אני ישן שבביל להיות ער בלילה", כי א"כ נמצא שהשבת מכינה לחול, אלא יישן כרגיל שהרי בשבת ישנים, וגם הרב האר"י היה ישן בשבת שתיים שלש שעות (שער הכוונות דף ע"ד ע"ד). ואמנם הרב חיד"א לא היה ישן, הוא אמר: "השינה של הרב האר"י יותר טובה מהלימוד שלי", אבל רובם ישנים, והרב חיד"א יחיד ויוצא מן הכלל¹⁷. "שבת" זה ר"ת "שינה בשבת תענוג", ולכן בדרך כלל ישנים בשבת, אז בשבת של ערב שבועות תישן קצת יותר, ותחשוב בלבך שזה שבביל שתישאר ער בלילה, וזה בסדר.

זמן סעודה שלישית בשבת-ערב שבועות

טו. ובסעודה שלישית יש לנו בעיה, כי אם נעשה סעודה שלישית בזמן, דהיינו סמוך לשקיעה, אתה תהיה שבע ולא תוכל לעשות בלילה סעודה של יום טוב, אז כתבו שיעשה את הסעודה מוקדם. ומה זה מוקדם? אם הוא יוכל להתפלל מנחה גדולה, ויעשה אח"כ סעודה שלישית (כי זמן סעודה שלישית זה אחרי מנחה, ולא לפני מנחה), אז יעשה ככה ויכול לאכול כרגיל. אבל אם הוא עושה את הסעודה סמוך למנחה קטנה, אז צריך לאכול קצת מוקדם, ואנחנו קבענו בבית הכנסת שהשנה מתחילים מנחה בשלש וחצי, ובארבע עושים סעודה שלישית כל אחד בביתו, וזה חמשים דקות לפני זמן מנחה קטנה, שזה בסדר גמור, כי אם יעשה חצי שעה לפני זמן מנחה קטנה, אז יצטרך לצמצם את האוכל ויאכל בקושי כביצה, ומה זה כביצה? חמשים גרם, אז יאכל חצי פיתה ועדיין יהיה רעב, לכן יאכל לפני כן, ואז אין בעיה ומותר לו לאכול.

המלך נותן את המנה שלו לאורח

טז. והשאלה הזאת, איך עושים סעודה שלישית בשבת כשישיום טוב במוצאי שבת, נמצאת כבר בזוהר (פרשת אמור דף צ"ד ע"ב): "אמר רבי אלעזר סעודתא תליתאה דשבתא, כד יארע ביה אושפיזא, שבקין ליה או לא שבקין ליה, וזו שפה מיוחדת שכתובה ברמז, והמפרשים שם עשו כמה פירושים. ויש ספר "ניצוצי זוהר" של הרב ראובן מרגליות¹⁸, ושם (אות ב') הביא כמה פירושים בזה, אבל כולם דחוקים. והפשט הפשוט בזוהר ככה: "סעודתא תליתאה דשבתא" - סעודה שלישית של שבת, "כד יארע ביה אושפיזא" - כשנקה בו אורח, כלומר כשהזדמן בו אורח, ומי זה האורח? יום טוב במוצאי שבת, "שבקין ליה או לא שבקין ליה" - האם עוזבים את הסעודה או לא עוזבים, ואח"כ יש המשך בזוהר: אם עוזבים את הסעודה ולא נעשה סעודה שלישית, אז זה לא מתאים, כי שבת זה מלך - "שבת המלכה", ואיך לא ניתן אוכל למלך וניתן אותו לאושפיזא? ואם לא עוזבים את הסעודה ונעשה סעודה שלישית, אז האושפיזא לא יאכל כלום, ואיך האורח יישאר רעב? אז רבי שמעון אמר שאין בעיה, שיקח המלך את המנה שלו ויתן אותה לאושפיזא, כלומר אל תעשו סעודה שלישית, ואם תאמר לי איך ביום טוב עושים סעודה ובשבת לא? השבת נותנת את המנה שלה ליום טוב. ואח"כ כתוב בזוהר שם: "דבי רב המנונא לא חישיי לאושפיזא בשעתא דא, ולבתר מסדרי פתורא לאושפיזא", כלומר בשיבת רב המנונא אינם חוששים ליום טוב שהוא האורח, בשעה הזאת דהיינו בשבת, ואח"כ מסדרים שלחן לאורח דהיינו ליום טוב, א"כ לפי רב המנונא עושים את שניהם, גם סעודה שלישית וגם סעודת יום טוב. זה הפשט בזוהר, ואח"כ הראו לי שככה פירש באור החמה (שם) בשם רבי חיים ויטאל.

17. ואמרו על חכם אחד שלא היה ישן ביום שבת (רק בלילה היה ישן), כי הוא אמר: "אני שומר שבת", וכי יש שומר שהוא ישן בשמירה? אם אני צריך לשמור על משהו ואני ישן זו לא שמירה, ולכן הוא היה נשאר ער. אבל רוב העולם ישנים בשבת.

18. והוא בקי בצורה נפלאה. הוא היה ספרן בספריית הרמב"ם בתל אביב במשך שנים (ופעם הייתי הולך לשם, ואח"כ בא לשם אחד רשע, מנז'ן ומשוגע, כמו יגאל תומרקין, ועשה שם צורת שתי וערב, הוא אמר: "זה אומנות", מה אומנות? אם זה היה מגן דוד זה אומנות, כי זה משולש בתוך משולש, אבל שתי וערב איזה אומנות? הוא משוגע, אבל אינני יודע אם השתי וערב עדיין קיים היום או הורידו אותו), ויש שם ארבעים אלף ספרים, והוא ידע את כל הספרים בעל פה, בצורה שאי אפשר להאמין, והבקיאות שלו בהערות על הזוהר ובכל הספרים שלו מדהימה, בלי מחשב ובלי שום דבר, המח שלו היה מחשב. יש פסוק במשלי: "מקור חיים שכל בעליו" (משלי ט"ז כ"ב) ר"ת מחשב, דהיינו השכל שלו הוא כמו מחשב.

לא לאכול הרבה בסעודה שלישית

יז. רק שלא לאכול יותר מדי, וכמו שאמרנו על ערב פסח (בש"ע ס' תע"א ס"א): "לא יאכל אדם משענה עשירית ומעלה", ומה זה משענה עשירית? כעבור שלושת רבעי היום. כלומר יש שתיים עשרה שעות מהזריחה עד השקיעה, אז שלושת רבעי היום זה תשע שעות, והכוונה לשעות זמניות, אז תבדוק מתי השמש זורחת ומתי היא שוקעת, תיקח את השעות שמהזריחה עד השקיעה, תחלק אותם לשתיים עשרה, ותכפיל אותם בתשע, וככה תדע מה זה תחילת שעה עשירית, וזה יוצא חצי שעה לפני זמן מנחה קטנה. ועשינו חשבון שאם אדם יעשה מנחה ביום שבת בשעה שלש וחצי, וסעודה שלישית בשעה ארבע, הוא יספיק כי זה לפני הזמן, אבל אל ימלא כריסו יותר מדי, ופירות ודברים כאלה אין בעיה, אבל לחם יאכל ולא יעמיס יותר מדי, כדי שבלילה יוכל לאכול לתיאבון.

סדר הלימוד בתיקון ליל שבועות

יח. ומה לומדים בליל שבועות? יש סדר של הרב האר"י, שהוא קבע את הסדר של ליל שבועות. והיו סדרים אחרים, למשל מרן וחבריו למדו חומש, קטעים מפרשת בראשית ופרשת יתרו, ולמדו משניות. אבל מרן החיד"א בספר לב דוד (פרק ל"א) בשם טור ברקת אומר שלא כדאי ללמוד משנה, כי בליל שבועות לא מתאים ע"פ הקבלה ללמוד משנה. והאשכנזים קוראים תנ"ך ואח"כ לומדים משניות, מכל מסכת לומדים משנה ראשונה ומשנה אחרונה (כמו שעושים בתנ"ך). אבל אנו לא קוראים משניות. ואם אדם רגיל לקרוא ח"י פרקי משנה כל יום, יש בזה מחלוקת בין הבן איש חי (שנה ראשונה פרשת במדבר אות ד') וכפ החיים (סי' תצ"ד ס"ק ט'), האם יכול לקרוא או לא יכול לקרוא, ונראה שיכול לקרוא, כי זה לא סדר של הלימוד אלא סדר אחר.

סדר לימוד התנ"ך

יט. ואיך לומדים? קודם כל לומדים תנ"ך, ומכל ספר לומדים קצת, שלושה פסוקים מכל פרשה בתורה, שלושה פסוקים הראשונים ושלושה פסוקים אחרונים. ואם יש משהו ששייך לחג השבועות, כמו למשל בפרשת יתרו "בחודש השלישי" (שמות י"ט) עד סוף הפרשה, או בפרשת פנחס "וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה'" (במדבר כ"ח א'), או בפרשת ואתחנן (דברים ה'), אז קוראים את כל הקטע, אבל בכל שאר הפרשיות קוראים שלושה פסוקים מהסוף ושלושה פסוקים מהתחלה¹⁹. וזו קפיצת הדרך, כי בתוך חצי שעה גומרים את כל החומש. ואח"כ יש יהושע שופטים, וג"כ בכל ספר קוראים שלושה פסוקים שלושה פסוקים, ורות קוראים את כולה, ומשלי קוראים כל פרק אחרון, ועוד כמה קטעים שקוראים אותם כולם.

נגינות הנביאים והכתובים

כ. ויש בזה דבר טוב מאד, כי לכל עדה יש מנהגים ומנגינות שלה, וצריך לשמור אותם כי חבל לשכוח אותם. והיה לנו בחו"ל שלש מנגינות לנביאים: מנגינה של נביאים רגילה, מנגינה של ההפטרות שזו מנגינה אחרת לגמרי, ומנגינה של חגים שהיא כ"כ חגיגית ויפה, ובג"ר לא היו מכירים אותה, אבל בתונס היא נמסרה להם מדורי דורות²⁰, אז יש שלש מנגינות בנביאים. ויש מנגינות בכתובים, מנגינה של תהלים, מנגינה של קהלת, מנגינה של דניאל, מנגינה של משלי, וכי לא חבל להפסיד אותם? וברוב בתי כנסת ואפילו של ספרדים, לא קוראים את זה²¹. ויש זקנים שקוראים את התנ"ך בלחש, כמו "ברוך שם כבוד מלכותו... אבל אח"כ בדורות הבאים הכל ישכח", "בשכבר הימים הבאים הכל נשכח" (קהלת ב' ט"ז), לכן

19. ומי שלא מבין יקרא ככה: "ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאור", "הנה מן היאור עולות שבע פרות יפות מראה ובריאות בשר ותרעינה באחו" (בראשית מ"א א-ב), "ויאמר להם יוסף מה המעשה הזה אשר עשיתם" (שם מ"ד ט"ז)... והוא מתפלל: וכי יוסף מדבר עם הפרות? מה יש לו לדבר עם הפרות?

20. ופעם היו לי תלמידים שבאו מג"רבא בשנת תשכ"ב (והם היו ילדים קטנים, בני עשר אחת עשרה ושלוש עשרה), אז לימדתי אותם את המנגינה של החגים, זו היתה ההפטרה של יום ראשון של פסח, וכל פסוק שאני קורא, עומד ילד בן עשר (כלאפ"ו כהן), ואומר לי: הרב, המנגינה יפה מאד, אנו חנונו קוראים עוד פסוק, ועוד פעם אומר לי: המנגינה נחמדה מאד, וככה כל פסוק שאנו קוראים, אמרתי לו: רגע תחכה עד שתפוס אותה. ויש כאן אחד שלא כ"כ שומר תורה ומצוות, והוא אומר לי: אני הולך ביום השני של ראש השנה ועולה להפטרה, וקורא: "כה אמר ה' מצא חן במדבר עם שרדי חרב" (ירמיה ל"א א'), וכולם מתמוגגים מנחת, כי איזה יופי יש בהפטרה הזאת.

21. והלכתי פעם לבית הכנסת אחד, ולכל אחד יש ספר אחר בידו, אחד לומד הרמב"ם ספר המצוות, אחד לומד גמרא, ואחד לומד ספר "עץ חיים", הרי מי חיבר עץ חיים? האר"י, והוא אמר לך שתלמד את הסדר שלו, אז מה אתה מתחכם עליו? לומד בספרו ועושה נגד דעתו?

לא ככה עושים, אלא צריך לקרוא בצוותא פסוק פסוק, וככה עושים בישיבה שלנו שיהיו בריאים בליל שבועות, אחד קורא פסוק וכולם קוראים פסוק שאחרי, וככה עוברים ממנגינה למנגינה, מתורה לנביאים, מנביאים לכתובים, מתהלים למשלי, ויש בזה יופי. והגמרא (בסוף מסכת מגילה ל"ב ע"א) אומרת: "מי שקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה, עליו הכתוב אומר "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם" (יחזקאל כ' כ"ה), ולכן חשוב מאד לקרוא את הדבר הזה.

המשך סדר הלימוד

כא. ומה לומדים אחרי התנ"ך? יש תר"ג מצוות, ויש מדרש עין יעקב, ויש ספר הזוהר, ולומדים אידרא רבא, וככה מנהג הספרדים. ובחו"ל קראו את כל האידרא, כל אחד קרא קטע בקול, אבל כאן קוראים ומתעייפים, כי האידרא יש בה דברים קשים ולא כולם מבינים אותם²², אבל זה מה שאנו קוראים בליל השבועות. והאשכנזים קוראים שני דפים מהאידרא רבא, וקוראים קטע מספר יצירה (האדמו"ר מלובאוויטש עשה בו הגהה).

קריאת שמע בחצות הלילה

כב. ולפני שמגיע חצות הלילה, קוראים קריאת שמע בלי ברכת המפיל, וככה המנהג ע"פ הקבלה (ע"ב א"ח ש"א פרשת פקודי אות י"ד), כי לכאורה אם עשינו קריאת שמע בזמנה בלילה בצאת הכוכבים, אז לא צריכים לקרוא עוד פעם, אבל ככה זה ע"פ הקבלה. וככה הרב עובדיה ע"ה היה עושה בסליחות בליווין, ולפני שהוא אומר את הסליחות היה קורא קריאת שמע. ויש קוראים גם "עלזו חסידים", אבל זה לא חובה.

מתי מברך ברכות השחר וברכות התורה?

כג. אם אדם הולך לשירותים אחר חצות, יש נוהגים ככה: הולכים לשירותים, מברכים אשר יצר, ממשיכים: אלהי נשמה שנתת בי טהורה עד ומדינה של גיהנם, וברכות התורה משאירים אותם בעלות השחר, וככה נהגנו בחוץ לארץ. אבל הרבה

22. והיום יש כאלה שנכנסים לקבלה ולא מבינים כלום, "ארבעה נכנסו לפרדס, רק אחד נכנס בשלום ויצא בשלום - רבי עקיבא" (חגיגה י"ד ע"ב), והיום כל ילד קטן נעשה מקובל, יש מקובל בשביל להביא כסף, וזה לא קבלה באמת, כי הוא לא לומד לשם שמים, ואסור לעשות את זה. רבנו חננאל (חגיגה י"ג ע"א) אומר: שרבי יוחנן אמר לרבי אלעזר: בא אלמד אותך מעשה מרכבה, אמר לו: "לא קשאי", מה זה לא קשאי? כלומר עוד לא הגעת לגיל המשים, אז לפי רבנו חננאל מותר ללמוד קבלה רק מגיל חמשים, ויש אומרים מגיל ארבעים, והיום אפילו ילדים קטנים פותחים קבלה ומצפצפים על כולם, אז לא כדאי.

ובחו"ל למדו קבלה אבל הם לא הבינו, והיה להם דברים של קבלה עם מסורת, כמו למשל בתונס היו מוכרים את המצוות כשעולים לתורה, ואומרים: הקטע הזה יש בו ברכה, "כי ברך אברכך" (בראשית כ"ב י"ז), או יש בו עשרת הדברות וכדו', ואבא אומר שהפסוקים של "ואלה המלכים" (שם ל"ד ל"א) היו נמכרים במחיר גבוה, וקוראים להם "הפסוקים", של בזוהר באידרא רבא (פרשת נשא דף קכ"ח ע"א) יש הרבה סודות על "ואלה המלכים", והזוהר שם מתחיל בקושיא: כתוב "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל", וכי לא היו מלכים אחרים רק שמונה המלכים שמוזכרים שם? והרי עד המלך הראשון של ישראל היו הרבה מלכים, אז מה זה "לפני מלך מלך לבני ישראל"? והזוהר מפרש את זה בדרך אחרת לגמרי חוץ מהפשט, שזה הפירות שנשברו ושביית הכלים וכו' דברים עמוקים מאד, ומי שמבין מבין. אבל כל דבר בתורה יש בו גם פשט וגם דרש וגם רמז וגם סוד, אז מה הפשט של הפסוק כאן? יהיו אחי וישאל אותך: מה זה "לפני מלך מלך לבני ישראל"? מתי היו מלכים לישראל? אז היה אחד (שהיה כנראה קראי או מבולבל) שאמר שהקטע הזה נכתב בימי יהושפט, מה שמו של האיש הזה? "יצחק" (לא יודע מי זה). והאבן עזרא (שם) אומר: "הכי קרא שמו יצחקי, כי כל השומע יצחק לו", למה יצחק לו? כי איך יתכן שקטע הזה נכתב בימי יהושפט ונכנס לתורה? אבל למה הוא השתבש? כי כתוב "לפני מלך מלך לבני ישראל", והרי לא היו מלכים בישראל. והאבן עזרא (שם) מפרש של "מלך" זה משה רבנו, שנאמר "ויהי בישורון מלך" (דברים ל"ג ה'). ויש הוכחה ברורה לדבריו, מה ההוכחה? בסוף פרשת וישלח (בראשית ל"ו) כתוב שבעה מלכים: "וימלך באדום בלע בן בעור ושם עירו דנהבה", "וימת בלע וימלך תחתיו יובב בן רזח מבצרה", "וימת יובב" וגו', ופתאום כתוב: "אלה אלופי אדום למושבותם" (שם מ"ג), איך באו האלופים האלה? אז רש"י שם אומר שהמלך האחרון שזה הדר ג"כ מת, ואחרי ששבעת המלכים מתו באו האלופים, והוא הביא ראיה מדברי הימים (א' א' נ"א), שכן כתוב שם מפורש: "וימת הדר" (זה הדר) ויהיו אלופי אדום" וגו', והרי מתי היו האלופים האלה? בזמן משה רבנו, כמו שכתוב: "אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד" (שמות ט"ז) וא"כ משמע שכל המלכים האלה היו מזמן שהתחילה מלכות אדום עד משה רבנו, אז הדברים נפלאים, וכוונת הפסוק "לפני מלך מלך לבני ישראל" זה על משה רבנו. אלא שמה רבנו לא רצה לכתוב על עצמו שהוא מלך, והקב"ה אומר לו לכתוב, אבל הוא עניו מאד אז הקב"ה אמר לו שיעשה ברמז, והוא כתב "לפני מלך מלך לבני ישראל", מי שהיה כמו האבן עזרא - הבין, ומי שלא הבין - שלא יבין, מה נעשה לו? ואח"כ ביום האחרון של הפטירה שלו הוא כתב ג"כ "ויהי בישורון מלך", ומי זה המלך? זה משה רבנו, אז הדברים כפשוטם. אבל יש בהם סוד, למשל לפני כן כתוב בתורה כל מיני שמות בני שעיר החורי (בראשית ל"ו), וכי סתם התורה כותבת אותם? אלא יש בהם סודות, והזוהר לא גילה אותם.

פעמים אדם קורא כמו שהוא רגיל בכל יום, אז הוא ממשיך הלאה ואומר שם השם לבטלה, לכן עדיף לעשות כמו שאומר הרב עובדיה ע"ה (שו"ת יחוה דעת ח"ג סי' ל"א), להשאיר את ברכות השחר בעלות השחר, דהיינו אדם הלך לבית הכסא, יטול ידיו ויברך אשר יצר וזהו, וכשמגיע עלות השחר (ויש לחות שכתוב בדיקו מתי עלות השחר) יעשה ככה: ילך עוד פעם לבית הכסא, יטול ידיו, יברך אשר יצר, ואח"כ ימשיך אלהי נשמה שנתת בי וכו' עד ואני אברכם, וזה בסדר.

סדר נטילת ידיים בבוקר

כד. ויטול ידיו אחרי השירותים מתוך כלי, ואפילו שבדרך כלל מן הדין לא צריך ליטול עם כלי אחרי בית הכסא (ויש הרבה הוכחות לדבר הזה, עי' שו"ת שמע שלמה ח"ב סי' א-ג'), אבל כאן יש ספק אם צריכים ליטול ידיים כמו כל בוקר בשחרית מתוך כלי, כי מרן (סי' ד' ס"ג) אומר שאם אדם לא ישן כל הלילה, יש ספק אם השינה גורמת ליטול ידיים או הלילה גורם, אם נאמר שהשינה גורמת אז אני לא צריך נטילה כי לא ישנתי, ואם נאמר שהלילה גורם אז אני צריך נטילה כי עבר הלילה, ולכן נוטלים מתוך כלי. אבל נוטלים בלא ברכה, ככה הרמ"א (שם) כותב: "הגה, ונוטלים בלי ברכה". ולכן אתה מחכה עד עלות השחר, הולך לשירותים, נוטל ידך מהכלי, מברך אשר יצר, (אבל אל תברך על נטילת ידיים כי זה ספק), וממשיך כל הברכות עם ברכות התורה.

דין עמידה בעשרת הדברות

כה. וביום שבעות בבוקר קוראים עשרת הדברות. ויש בזה מנהגים שונים, יש עומדים בעשרת הדברות, ויש אומרים שאסור לעמוד. ועד שנת תרצ"ד כל אחד נהג כמנהגו, ואמנם היתה תשובת הרמב"ם נגד העמידה בעשרת הדברות, אבל היא היתה עוד בכתב יד (הרמב"ם נפטר בשנת ארבעת אלפים תתקס"ה, ועד חמשת אלפים תרצ"ד עברו שבע מאות עשרים ותשע שנים), ואף אחד לא ראה אותה, נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה" (איוב כ"ח ז), והראשון שהדפיס את הספר תשובת הרמב"ם (כנראה מכתב יד), זה היה חכם אחד שמו אברהם חיים פריימן²², בשנת תרצ"ד (והרב עובדיה ע"ה תמיד מזכיר "תשובות הרמב"ם ירושלים תרצ"ד"). אז יש שם (סי' מ"ז) תשובה של הרמב"ם, ששאלו אותו ככה: נוהגים אצלנו לעמוד בעשרת הדברות, ובא חכם אחד ואמר שאסור לעמוד, כי יש גמרא בברכות (י"ב ע"א) שאומרת שהיו קוראים בבית המקדש בבוקר עשרת הדברות וקריאת שמע וכו', ואח"כ ביטלו את זה "מפני תרעומת המינים", מה זה תרעומת המינים? שהמינים היו אומרים שהתורה ח"ו לא אמת אלא רק עשרת הדברות, ותדעו ראה שהרי אין קוראים בבית המקדש אלא רק את הפסוקים האלה, ולכן ביטלו אותם (ולכן היום בסידור לא מופיעים עשרת הדברות. ואמנם הם מופיעים בסדר מעמדות, אבל זה מחוץ לתפילה, וכמה חסידים היום קוראים מעמדות?), אז אמר אותו חכם שאם אנחנו נעמוד בקריאת עשרת הדברות ביום שבעות, זה כאילו שאנחנו אומרים שיש להם ערך יותר מכל התורה כולה, אז מה הדין?

תשובת הרמב"ם בזה

כו. הרמב"ם עונה ואומר: מה שאמר החכם זאת אמת, ואסור לעמוד בעשרת הדברות, כי א"כ אתה עושה הפרש בתורה חלק על חלק, ואסור לתת הפרש בתורה קצתה על קצתה, כי אין לנו הבדל בין פסוק "ואחות לוטן תמנע" (בראשית ל"ו כ"ב) ובין פסוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" (דברים ו' ד). ואם אתה מסתכל על הדברים כפשוטם לכאורה אין בעיה, אבל אפילו הרמב"ם שהוא כ"כ פשוטן פילוסוף ו"בעל שלטון השכל" קיבל את זה, כי יש דברים שהם מעל שלטון השכל, שהרי אין לנו הפרש בתורה כי הכל דברי ה', "ואחות לוטן תמנע", "אלה בני שעיר החורי", והאמונה שלנו "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", הכל אותו דבר, ואסור לעשות הבדל בתורה, חלק מחלק, ולכן כולם צריכים לשבת בקריאת עשרת הדברות.

האם אומרים בזה אחרי רבים להטות?

כז. ואם תאמר לי הנה בבבל נהגו לעמוד? אומר הרמב"ם: אדרבה הם טועים, אם יש לנו מאה איש, תשעים אנשים חולים ועשרה בריאים (הרמב"ם היה רופא מומחה, ולכן הביא דוגמה כזאת), האם נאמר "אחרי רבים להטות" (שמות כ"ג ב'), וניתן משהו לעשרה בריאים כדי שיהיו כולם חולים? "רופא חולים ומתיר אסורים", לא נעשה דבר כזה, אלא נשתדל להבריא את החולים ולא להחלות את הבריאים, אז בבבל הם חולים, מה איכפת לנו מהם? (והרמב"ם יש לו סגנון מיוחד, ואי אפשר לזייף את התשובות שלו), אז הם צריכים לא לעמוד אלא לשבת.

אם שייך היום תרעומת המינים

כח. אבל עכשיו מה עושים? הרי לפני כן נהגו בהרבה קהילות לעמוד, אז שאלו את הרב חיד"א על זה (טוב עין סי' י"א), ועוד שאלו לפני כן את רבי שמואל אבובב (בשר"ת

23. וכשמזכירים אותו כותבים: "ה' יקום דמו", כי הוא נרצח בשנת תש"ח.

שלו סי' רע"ו), מחבר שו"ת דבר שמואל (והיה חסיד גדול וחכם גדול), ואמר להם שאין בזה כלום, וזה לא דומה לדברי הגמרא בברכות שחששו לתרעומת המינים, כי שם היו קוראים עשרת הדברות בלבד ולכן התנגדו חכמים, אבל כאן קוראים את כל הקטע, מ"בחווד השלישי" (שמות י"ט) עד סוף הפרשה. ואנחנו רק עומדים לזכר מה שהיה ביום מתן תורה, כמו שכתוב "ויתיצבו בתחתית ההר" (שם י"ז), וכיוון שהם היו עומדים אז גם אנחנו עומדים, "ואנכי עומד בין ה' וביניכם" (דברים ה' ה'), אז מה החשש שיש בזה? אין בזה כלום.

דעת מרן הרב עובדיה ע"ה ל בזה

כט. אבל הרב עובדיה ע"ה אומר (שו"ת יחוה דעת ח"א סי' כ"ט) שאמנם זה נכון מאד, אבל אחרי שהרמב"ם כתב את זה, צריכים לקבל את דעתו, כי יש לנו כלל שכתב הרמ"א (חושן משפט סימן כ"ה ס"ב), שאם דברי הראשונים לא נודעו לאחרונים, אנחנו אומרים שהאחרונים היו מקבלים דבריהם, כי אילו ידעו האחרונים שהראשונים אומרים אחרת היו צריכים לקבל דעתם, ולכן "יתד היא שלא תמוט" (ככה הרב כותב עוד בקול סיני לפני יותר מחמישים שנה, סיון תשכ"ד עמ' 257), ולא עומדים בעשרת הדברות²⁴. ובאו והתווכחו, הרב משאש ע"ה (שו"ת שמש ומגן ח"א ח"א סי' נ"ז) אומר שהרמב"ם צעק ולא שמעו לו, אבל מה הפירוש לא שמעו לו? הרי צריכים לשמוע לו. והרב וולדינברג ע"ה (שו"ת ציץ אליעזר ח"ז סי' כ"ו) אמר שככה המנהג ע"פ הרשב"ץ-רבי שמעון בר צמח (שהוא היה אחד מהראשונים), ואיפה הוא מצא את זה? שספר "מנהגי אלג'ר" שיש בו כמה מנהגים של הרשב"ץ, (שם עמ' קל"ז) כתוב מנהג זה, אבל לא בשם הרשב"ץ, כי הרשב"ץ לא אמר את זה. וחכם אחר אמר שאנחנו בחו"ל היה לנו את הספר של מהריק"ש, ויש בו את התשובה הזו (סי' ל"ג), אבל יש שם רק חלק מהתשובה.

הוכחה שאפשר לעמוד בעשרת הדברות

ל. אבל יש תשובה יפה מאד שכתב הרב צבאן ע"ה (ספר נפש חיה הנד"מ עמ' קמ"א), הוא אומר: אנחנו נוהגים לעמוד, שהרי יש לנו פיוטים שחיברו קדמונים לומר לפני עשרת הדברות, כמו למשל יש פיוט אחד שכתב רבי יצחק בן גיאת, והוא נפטר עוד לפני הרמב"ם (הוא נפטר בשנת ארבעת אלפים תתמ"ט, כחמשים שנה לפני שהרמב"ם נולד), ואפילו לפני הר"ף, והוא היה פוסק גדול, וחיבר פיוטים רבים מאד, ויש לו פיוט שאומרים אותו לפני עשרת הדברות (והוא מתחיל ככה: "יום מעמד סיני, עת בא ברעיוני, ימלאומני, רתחולחלה"), וכי משהו יאמר שא"כ אתה עושה הפרש בתורה, שעשרת הדברות אתה עושה להם פיוטים ואילו כל התורה בלי פיוטים? אם ככה ניקח את כל המחזורים שלנו ונגנוז אותם, אלא עשרת הדברות זה יוצא מן הכלל, וכיון שאנחנו מזכירים את מעמד הר סיני, לכן אנחנו עומדים. ואמר עוד תשובה, שהרי אנחנו מוכרים קטעים בתורה, ואומרים שהקטע הזה יש בו ברכה וכדו', ואנשים מעלים בכסף, וכי נאמר שזה אסור? הרי ודאי אין בזה כלום, וזו טענה יפה מאד.

הוכחה שאין לחשוש לתרעומת המינים

לא. והיתה עוד טענה, שהרי קשה להבין את הגמרא בברכות שם, כי רש"י (שם בד"ה מפני) אומר שהמינים יאמרו "ותדעו שאין קורין אלא מה שאמר ה' בסני", דהיינו שהמינים היו אומרים שהנה קוראים רק את עשרת הדברות, אבל מה פתאום? הרי כשהיה בית המקדש היו קוראים גם עשרת הדברות וגם שמע ישראל והיה אם שמוע וגם ויאמר, אז מה הבעיה? אלא יש עומק בגמרא: סיפר לי פעם אחד בשם ר' בנימין קנצלבוין (נפטר לפני כמה שנים), שיגאל ידיו חוקר הקדמוניות, מצא במצדה כל מיני סוגי תפלין ישנים מאד, ויש שם תפלין שיש בהם עשרת הדברות וארבע פרשיות, אז הוא אמר: איפה עשרת הדברות בתפלין שלנו? הרי יש לנו רק ארבע פרשיות, אז אמר לו רבי שלמה לורנץ מהכנסת: מי אמר שזה תפלין אולי זה קמיע, אמרתי לו: אני לא אוהב תירוצים דחוקים, "שינויי דחיקי לא משינוין" (כתובות מ"ב ע"ב), ואם יש קושיא אז צריך עיון. אבל יש לזה תירוץ, וכמו שהיה אומר הרב קוק ע"ה: "החכמים לא נרתעים מהכפירה אלא מוסיפים אמונה", אז מה התירוץ? יש משנה בסנהדרין (פי"א מ"ג) שתומה וחתומה, היא אומרת: "זקן ממרא שאומר אין תפלין בתורה פטור", כי אף אחד לא יאמין לו, שהרי כתוב מפורש "והיה לאות על ידכה" (שמות י"ט ט"ז), מה זה לאות? וכי זה סתם לזכור שיצאנו ממצרים? איפה האות? אלא ודאי שיש משהו על ידך ובין עיניך, וממשיכה המשנה: "אבל מי

24. והיה אברך אחד טיפס שקרא את תשובת הרב עובדיה, וראה כתוב שאסור לעמוד בעשרת הדברות משום תרעומת המינים, אז הלך לאבא וסבא שלו (שהיו גרים באיה) מושב מהעדה שלנו, שהם היו עומדים, ואמר להם: "לולי שאתה אבא שלי ואתה סבא שלי הייתי הורג אתכם, כי אתם מינים", איזה משוגע בן אדם הזה, איזה מינים? הרי מה שכתוב "תרעומת המינים", זה לא הכוונה שמי יעמוד בעשרת הדברות הוא מיק, אלא "תרעומת המינים" שהמינים מתרעמים, זה הכל. והרי הרב חיד"א אומר שאפשר לעמוד, וכן הרב דבר שמואל, והאשכנזים ג"כ עומדים, אבל זה לא מבין כלום.

שלששים אלף חללים ח"ו, אמר לו: תירגע, החפץ חיים אמר שלא יקרה שום דבר, כי כתוב **"ובהר ציון תהיה פליטה והיה קודש"** (עובדיה א' י"ז), שאל אותו: מאיפה הרב יודע? אמר לו: החפץ חיים אמר, והוא הביא איתו רופא כדי להזריק זריקה לרב כהנמן אם הוא יתעלף, אמר לו: לא צריך זריקה, "זרקו את הדם על המזבח סביב" (ויקרא א' ה'), כי לא יקרה שום דבר. ואח"כ הלכו במלחמה פחות משבע מאות חללים, וזה פלא פלאים.

רמזים בתורה לתאריך המלחמה

לד. והתורה רמזה את זה כמה פעמים בפרשת עקב: "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם" (דברים ז' י"ז), "כי תאמר בלבבך" זה גימטריא תשכ"ז (שבע מאות עשרים ושבע), ואח"כ: "לא תירא מהם זכור תזכור את אשר עשה ה' אליך וגו'" (שם י"ח), "לא תירא מהם" זה שוב פעם גימטריא תשכ"ז, וגם בסוף הפרשה: "ולא יתייצב איש בפניכם, פחדכם ומוראכם יתן ה' אלהיכם על פני כל הארץ אשר תדרכו בה כאשר דָּבַר לכם" (שם י"א כ"ה), "כאשר דָּבַר" זה ג"כ גימטריא תשכ"ז. ויש עוד פסוק (מצאא אתו ר' דניאל לוי בספרו כרם דל): "הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא" (במדבר כ"ג כ"ד), "וכארי" זה אותיות כ"ו איר (כי המלחמה התחילה בכ"ו באיר).

הקב"ה אוהב אותנו

לה. היו שלוש מאות מטוסים של המצרים, ותוך כמה שעות לא נשאר מהם כלום. ויש לאשכנזים פיוט בהושענות של חג הסוכות, שאומרים: "הושענא שלש שעות", ויש גם רחוב בפרדס כץ שנקרא: "רחוב שלוש השעות", מה זה שלוש השעות? זה שלוש השעות הראשונות שהשמידו את כל המטוסים של המצרים, ובהתחלה הם היו שותים נרגילה והיו שמחים, ואמרו: עוד מעט נפיל את עם ישראל בתוך הים ח"ו, איך אמר נאצר (נשיא מצרים אז)? "אהלן וסהלן", אבל אוי ואבוי לו, אחרי כמה שעות ראה שכל המטוסים שלו קורקעו כולם. וזה נס מעל הטבע, ואפילו אומות העולם יודעים שהדבר הזה לא היה פשוט בכלל, וכל המלחמה היתה בשישה ימים, כי הקב"ה ראה את עם ישראל שהם סובלים ועזר לנו, והקב"ה אוהב אותנו, לכן צריכים להאמין, כי כל הנסים שהוא עושה לנו זה לא בגלל שאנחנו צדיקים גמורים, אלא שהגיע הזמן, והקב"ה רוצה לחדש ימינו כקדם, כדי שנוכל לגאולה שלימה במהרה בימינו, אמן ואמן.

שמוסיף על דברי סופרים ואומר שיש חמש טוטפות בתפלין חייב מיתה", ומה הם חמש טוטפות? מה הפרשה החמישית? הרי יש לנו רק ארבע פרשיות שמדברות על תפלין, אז איך אפשר לומר חמש טוטפות? אבל בזכות הגילוי של מצדה הבנו את המשנה הזאת, כי היו כאלה שהוסיפו בתפלין גם את עשרת הדברות, ולכן אם זקן ממרא אמר שצריך להוסיף את זה הוא חייב, כי יש לנו רק ארבע פרשיות ולא יותר. וא"כ גם בענין שלנו, בזמן האמוראים רצו להגיד עשרת הדברות לפני קריאת שמע, וזה היה יכול לסייע לדעתם של הצדוקים האלה שהיו מוסיפים עשרת הדברות, וזו כוונת הגמרא. אבל בחג השבועות לא שייך הדבר הזה כי קוראים מ"החודש השלישי" עד הסוף, אז איזו מיונות יש כאן?!

מסקנת ההלכה בזה

לב. אבל אחרי שהרמב"ם אומר שלא לעמוד בעשרת הדברות, יש להתחשב בדעתו, אז מה עושים? כתוב **שמנהג חכמי ספרד שהרב של בית הכנסת עולה בעשרת הדברות** (עי' בכה"ח סי' רפ"ב סק"א), כלומר יכול לקנות את העליה עשיר נדיב או כל מי שרוצה, אבל הוא יכבד את הרב שהמצוה תהיה שלו, וכשהרב עולה לתורה נהוג שעומדים לכבודו, והרי עומדים לכבוד הרב לא רק בעשרת הדברות אלא מתחילת הקטע, מ"וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר" (שמות י"ט כ'), וממילא אין בזה שום חשש, כי לא עשינו שום חילוק בין עשרת הדברות ובין כל התורה כולה, וככה פותרים את הבעיה לכל הדעות. ואם הרב לא רוצה לעלות, או שמי שקנה אומר שהוא רוצה לעלות, אז יש עוד תיקון לעמוד מתחילת הקטע, אבל זה לא תיקון כ"כ טוב, כי למה אתה עומד עכשיו? לכבוד העשיר הזה? אבל חצי נחמה יש לנו. ועכ"פ אלה שנוהגים לעמוד לא צריכים למחות בהם, רק לומר להם שלא כדאי לעמוד, ואם ירצו לעמוד שיתנו לרב, או לפחות יעמדו מתחילת הקטע, וזה הכל.

נס מלחמת ששת הימים

לג. השבוע יש לנו תאריך "מלחמת ששת הימים", כ"ו אייר תשכ"ז (וכל שנה זה יוצא אחרי פרשת בחקותי). ואין דבר שאינו נרמז בתורה, היום קראנו "ורדפו מכם חמשה מאה" (ויקרא כ"ו ח), חמשה זה ר"ת חיילי מלחמת ששת הימים, שהקב"ה יודע שיגיע הזמן שעם ישראל יהיו בצרה, ושבע אומות ערב יהיו נגדנו, והיה פחד נוראי. ובא לוי אשכול (שהיה ראש המשלה אז) לרב כהנמן (נשיא ישיבת פונוביז) ואמר לו: תביא לי הרבה תלמידים שלכם מפונוביז' שיהיו קברנים, כי אנחנו צפויים

ניתן לצפות בשיעור השבועי בשידור ישיר
באתר הישיבה:
ykr.org.il

תורת רחמים
חמישה חומשי תורה כולל פירוש ומוסרים על חמישה חומשי תורה מאת מרן רבי רחמים חי חויתיה הכהן זצ"ל ומנכדו הגר"ח כהן זצ"ל וכן שיירי ערב מאת תלמידו הגאון רבי בוגי חנינא סעדון

פירוש על ספר תהלים
למרן רבי רחמים חי חויתיה הכהן זצ"ל

יזרע יצחק
ב' חלקים
על התורה של מרן הגאון ר' יצחק טייב זצ"ל ראב"ד תוניסיה שיצא לאור מכתב יד.

מאמר רחמים ב' חלקים
למרן רבי רחמים חי חויתיה הכהן זצ"ל חלק א'-ביאור על מסכת אבות ודרשות במעלת התורה חלק ב'-פירוש על משלי, מגילת רות, וכן אזהרות לחג שבועות

מכון ארח צדיקים
ברביה

להשיג במכון 08-6727523 או בפלאפון 050-4174471

לרפואת רבקה חיה בת חנינה אסנת

זכינו ת"ל ועלונו הקדוש "בית נאמן" שיעורו של מרן ראש הישיבה שליט"א **נפוץ בארץ ובעולם בפ"י בעשרות אלפי עותקים** אין אנו מדביקים את הביקוש הגדול לדברי תורתו של מרן שליט"א

בעלות של **260** ₪ הנך שותף
★ בהפצת **1000 עלונים** נוספים ★

📍 ירים את תרומתו
בבנק הדואר מס' ח-ן 7761990
או בכרטיס אשראי
במשרדי מוסדותינו הקדושים
בטלפון 08-6727523.

מכתב רחמים
מרכז חינוכי וחינוכי